

7.Kızılay Arşivi

“Kızılay 150 yıldır, savaşlarda, mübadele yollarında, depremlerde, yüzlerce afet bölgesinde, açlık ve yoksullukla mücadele eden topraklarda, ülkemizde ve uzak coğrafyalarda insanlığın hizmetinde olmuş ve insani yardım çalışmaları yürütmüştür.

Asrı aşan bu yolculuk hem ülkemiz hem de dünya tarihine tanıklık eden ve geleceğe ışık tutacak binlerce bilgi, belge ve objeyi de beraberinde getirmiştir. Ülkemizin en köklü kurumlardan biri olan Kızılay yine ülkemizin en önemli arşivlerinden birisine sahiptir. Kızılay olarak köklü tarihimizle duyduğumuz gururu, bu tarihin oluşmasında en büyük paya sahip başışçılarımızla ve bu köklü kurumun gerçek sahibi olan halkımızla arşivimiz aracılığıyla paylaşıyoruz.

Kızılay arşivi; 1868 yılı Mecruhin ve Marda-yı Askeriyeye İmdat ve Muavenet Cemiyeti'nden Türk Kızılayı'na kadar uzanan döneme ait belgelere sahiplik etmektedir. Kızılay, savaş dönemlerinde üstlendiği rol ve sorumlulukları nedeniyle Türk ve Dünya tarihine ışık tutacak nitelikteki tarihi belgeleri arşivinde bulundurmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan günümüze kadar geçen dönemini yansıtmaktadır. 1868 'de Derneğin kurulmasını takiben, Türk-Yunan Savaşı ile başlayan, ardından Trablusgarp, Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ile devam eden ve Kurtuluş Savaşı'yla son bulan döneme ait binlerce belge arşivimizde bulunmaktadır. Cephelerde ve cephe gerisinde gerçekleştirilen faaliyetler, yurtiçi ve yurtdışı çalışmalar ve ilgili kurumlarla yapılan işbirlikleri, Hilal-i Ahmer'in sosyal hayata katılımı gibi konular bu dönemin incelenmeye değer kesitlerinin en önemlilerinden sadece bir kaçıdır.

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren, Cemiyetin adım adım sosyal ve ekonomik hayata katılımı ve yükselen ivmesinin yanı sıra ülkemizin yardımlaşma kültürü, bireylerin sosyal yaşama katılımı, dili, uluslararası ilişkileri, sağlık alanındaki gelişmeler, afetlerin seyri, kadın ve gençlik çalışmaları da arşivimizden takip edilebilir. Kızılay arşivi, Kızılay'ın bugün olduğu gibi kurulduğu ilk andan itibaren, insani yardım alanında iz bırakan ve toplumumuzun tüm bireyelerine “Biz Oradaydık” gururunu yaşatan iyilik çalışmalarını sunmanın yanı sıra ülkemizin tarihine tanıklık etmektedir.

Kızılay, tarihe tanıklık eden belgelerini belirli bir süre Eskişehir'de muhafaza ettikten sonra 1928 yılında Ankara'daki Kızılay Genel Merkez binasına nakletmiş ancak daha geniş yere ihtiyaç duyulması sebebi ile 1941 yılında Kızılay Etimesgut yerleşkesinde ambarlarından biri Arşiv haline dönüştürülmüştür. Bu güçlü tarihe ilk andan itibaren sahip çıkan Kızılay,

arşivini korumuş, yeniden yapılanma ve modernizasyon çalışmaları kapsamında 2006 yılında “Arşiv Projesi” ni hayata geçirmiştir.

Kuruluştan 1928 yılına kadar geçen döneme ait eski yazı belgelerin tasnifi 2010 yılının sonunda tamamlanarak modern arşiv binasında muhafaza edilen belgeler araştırmacılara açılmıştır. 1928 yılı sonrası yeni yazı döneme ait belgeler üzerinde tasnif çalışmaları devam etmektedir.

1868’den Harf İnkılabına kadar olan döneme ait çoğunluğu Osmanlıca olan Fransızca, İngilizce, Rusça vd. dillerde yaklaşık 1600 kutu belge, 550 adet defter ile Balkan ve Dünya Savaşları’ndaki Türk ve yabancı esirlere ait yaklaşık 308.645 adet esir kartı bulunmaktadır.

Arşivdeki en eski belge 8 Mayıs 1864 tarihli Abdülaziz tarafından Marko Paşa’ya feriklik ünvanı verildiğini gösterir berattır (Dr. Marko Paşa’nın torunu Sayın Despina ANATS tarafından 2015 yılında Türk Kızılayı Arşivi’ne bağışlanmıştır).

1868 yılından 1928 yılına kadar olan Osmanlıca, Fransızca, İngilizce belgelerin büyük bir bölümünün içerik analizi yapılmıştır ve katalog kayıtlarına web sitemiz üzerinden erişim mümkündür.

Belgeler:

- Yardım Yazışmaları
- Hastane Yazışmaları
- Hasta Raporları
- Esir mektup ve yazışmaları
- Esir Listeleri
- Esir Kartları

Defterler:

- Hesap Defterleri
- Hastane Yazışma Defterleri
- Esir Defterleri
- Yevmiye Defterleri
- Ambar Defterleri

- *Protokol Defterleri*
- *Karantina Defterleri*
- *Muhaberat Defterleri*
- *Kızılhaçlarla Yapılan Yazışma Defterleri*

Görsel Materyaller:

- *Haritalar, krokiler*
- *Kartpostallar*
- *Fotoğraflar*
- *Resimler*
- *Pullar*
- *Afişler”*

• (Kaynak: <http://kizilaytarih.org/kizilay-arsiv-ve-kutuphane.html-18.09.2019> tarihinde erişildi)

8.Bakanlık Arşivleri

8.1. Milli Savunma Bakanlığı Arşivi

“Türk askerî tarihine dair 1864 yılından günümüze kadar tutulmuş binlerce kayıt ve döküman içeriğine sahip zengin bir arşivdir. Arşivde tarihi dökümanlar kategorisinin yanı sıra Personel, Askeralma, Sağlık, Hukuk, Para ve Mal Muhasebesi konularına ait arşiv belgeleri de yer almaktadır.

Arşivde yer alan Osmanlı ve Birinci Dünya Harbi ile ilgili tarihi döküman katalogları şöyledir:

1. *1864-1910 (Hicri 1280-1326) doğumlulara ait Askerlik Şubesi Defterleri*
2. *1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi*
3. *1897 Osmanlı-Yunan Harbi*
4. *1911 Trablusgarp Harbi*
5. *1912-1913 Balkan Harbi*

6. 1914-1918 Birinci Dünya Harbi

7. 1919-1922 İstiklal Savaşı

Ankara'da bulunan arşiv internet üzerinden katalog taraması yapılmasına imkan vermez". (Kaynak: <http://www.cihanharbi.com/milli-savunma-bakanligi-msb-arsivi/> 18.09.2019 tarihinde erişildi).

8.2. Dışişleri Bakanlığı Arşivi

"Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde, 1919-2008 yılları arasını kapsayan 65 milyon 300 bin sayfa belge bulunmaktadır". (Kaynak: Ali Rıza Özcoşkun, **Cumhuriyetin Kuruluşundan Bugüne Dışişleri Bakanlığı Teşkilat Yapısı (1920-2018)**, Ankara 2018, s. 6 vd.) Araştırmacıların istifadesine sunulmak üzere hızlı bir dijitalleşme süreci yaşanmakta ve tasnif çalışmaları yapılmakta ise de henüz tam anlamıyla araştırmacılar bu arşivden istenilen düzeyde yararlanamamaktadır.

8.3. İçişleri Bakanlığı Arşivi

Oldukça önemli belgelerin bulunduğu arşiv ne yazık ki tam anlamıyla araştırmacılara açık değildir. Araştırmacıların ilgili arşivde çalışma imkânları kısıtlı olmakla birlikte, az da olsa bu arşivden yararlanan araştırmacılar bulunmaktadır.

8.4. Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi

Arşiv ne yazık ki tam anlamıyla araştırmacılara açık değildir.

8. Emekli Sandığı Arşivi

Arşiv, kurumlar tarihi ve biyografi çalışmaları için çok büyük öneme sahiptir.

Arşiv içeriği şöyledir:

Sicill-i Ahvâl Defterleri: 1879-1908 tarihleri arasında görev yapmış memurların özel bilgileriyle, terfi ve tayin bilgilerini içeren defterlerdir. (Benzer içerikli fakat sadece 1880-1914 tarihleri arasında emekli olmuş mülkiye memurlarına ait kayıtlar olan Tekâüd defterleri ise Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alır.)

Emekli Sandığı Sicil Dosyaları: 1914-1927 tarihleri arasında devletin sivil ya da askeri kademelerinde görev yapmış şahıslara ait özel dosyalardır. Her bir şahsın görevleri boyunca

gerçekleşen terfileri, aldıkları maaşların bilgisi, son görev yerleri, doğum ve ölüm bilgileri ve aile yakınlarına dair bilgiler dosyalarda yer almaktadır. Hakkında araştırma yapmak istediğiniz şahsa ait sicil dosyalarını iki kısma ayrılmış fihrist dosyalarında bulabilirsiniz.

Mülkiye Defterleri: Sivil memurlara ait dosya numaralarını içerir.

Fihrist Defteri: Rütbeli askerlere ait dosya numaralarının bulunduğu defterdir.

Henüz tasnifi yapılmamış Balkan Harbi askerlerinden şehit ve gazilerin isimlerinin yer aldığı iki ciltlik defter daha arşiv bünyesinde.

Ankara 'da bulunan arşivin katalog taramasına imkân verecek bir internet sitesi maalesef bulunmamaktadır.

(Kaynak: <http://www.cihanharbi.com/emekli-sandigi-arsivi/> 18.09.2029 tarihinde erişildi).

10. Osmanlı Bankası Arşivi

“Osmanlı Bankası Müzesi (OBM), 1892 ile 1999 yılları arasında bankanın genel müdürlük binası olan SALT Galata'nın katlarına yayıldı. Türkiye'nin ilk özel banka müzesinin dijital sunumları, kuruluşundan genel müdürlüğüne, şubelerinden çalışanlarına bankanın 145 yıllık tarihini ayrıntılandırıyor.

OBM koleksiyonundan seçili belge, fotoğraf, mimari çizim, illüstrasyon ve gazete kupürleri, kurumun karmaşık tarihi kadar imparatorluğun son yarım asrı, Cumhuriyet'in kuruluşu ve özellikle de geçiş dönemindeki sosyo-politik dönüşümleri yansıtıyor. Bankanın kuruluşu ve dönüşümü -1 katında, genel müdürlük binasının yapımı giriş katında, şube ağının oluşumu birinci katta aktarılırken personel hikâyeleri üçüncü katta yer alıyor. Bu interaktif sunumlara, SALT Araştırma Ferit F. Şahenk Salonu'ndaki kasa dairesinde banknot, defter, hisse senedi, sicil ve müşteri dosyaları ile personel fotoğrafları gibi fiziki arşiv materyalleri eşlik ediyor.”

(Kaynak: <https://saltonline.org/tr/1694/osmanli-bankasi-muzesi-koleksiyonu-18.09.2019> tarihinde erişildi).